

**PREDLOG PRAKTIČNE
POLITIKE ZA SISTEMSKO
UVOĐENJE MEDIJSKE
I INFORMACIONE
PISMENOSTI
U OBRAZOVNI SISTEM U
SRBIJI**

Marina Grnja Klaić
Mlilica Janjatović Jovanović

Predlog praktične politike je nastao u sklopu regionalnog programa „Mediji za građane – građani za medije: Jačanje kapaciteta nevladinih organizacija za razvoj medijske i informacione pismenosti na Zapadnom Balkanu, koji uz podršku Europske unije implementiraju partnerske organizacije Mediacentar Sarajevo, Albanski medijski institut, Makedonski institut za medije, Institut za medije Crne Gore, Novosadska novinarska škola, Mirovni Institut, SEENPM.

Funded by
European Union

PREDLOG PRAKTIČNE POLITIKE ZA SISTEMSKO UVOĐENJE MEDIJSKE I INFORMACIONE PISMENOSTI U OBRAZOVNI SISTEM U SRBIJI

POTREBA ZA MEDIJSKIM OPISMENJAVANJEM MLADIH

Medijska i informaciona pismenost (MIP) predstavlja relativno novi koncept u oblasti obrazovanja u Srbiji, iako se u paradigmatiskom smislu, može smatrati osnovom obrazovanja, s obzirom na to da medijska i informaciona pismenost počiva na sposobnosti kritičkog tumačenja informacija i kao svoj ishod ima građane i građanke koji ostvaruju jedno od osnovnih ljudskih prava – pravo na slobodu mišljenja i govora. Novina u primeni koncepta osposobljavanja za kritičko tumačenje informacija predstavlja medij (odnosno kanal) kroz koji primamo informacije. U tom kontekstu se prepoznaje značajan zaostatak obrazovnog sistema u Srbiji, koji nije pratio, niti osposobljavao učenike za kritičku analizu sadržaja koji su dolazili komunikacijskim sredstvima poput štampe, televizije ili radija. Ovaj zaostatak nije postao toliko očigledan dok novo komunikacijsko sredstvo – pametni telefon, nije preuzelo primat nad svim ostalim kanalima komunikacije. Potreba za pokretanjem promena u obrazovnom

sistemu na sistemskom nivou se počela javljati kad je postalo nemoguće ignorisati činjenicu da čak i formalni izvori informisanja tokom obrazovnog procesa (udžbenici) bivaju zamenjeni ili dopunjavani novim izvorima (različitim, neretko nepouzdanim izvorima na internetu). Potreba da se proveravaju izvori informacija, koje cirkulišu obrazovnim sistemom (značajan broj prosvetnih radnika je potpuno branio upotrebu Vikipedije ili je njena upotreba bila dozvoljena uz strogu kontrolu nastavnika) ukazala je na to da se medijska i informaciona pismenost više ne može smatrati samo jednim od aspekata neformalnog obrazovanja.

Severnoevopske zemlje svakako se smatraju pionirima u oblasti medijskog opismenjavanja svojih učenika, među kojima se najviše ističe Finska, kao država koja je prve korake ka uvođenju medijske pismenosti u obrazovni sistem načinila tokom pedesetih godina prošlog veka, kada se javila briga usled nepoznatog uticaja filma na najmlađe građane¹. Sa svakom narednom decenijom obrazovni sistem je pratio transformacije medijskih formata popularnih

---

¹ https://www.researchgate.net/publication/262991801_Media_and_Information_Literacy_Policies_in_Finland

među najmlađima, kako bi programe medijske i informacione pismenosti prilagodile učenicima. Ishod kontinuiranog i višedecenijskog obrazovanja u oblasti MIP u Finskoj jeste činjenica da su građani Finske na vrhu liste medijski pismenog stanovništva Evrope², dok su građani Srbije među najniže rangiranim i nalaze se na 30. od 35 mesta³.

Medijska i informaciona pismenost svoje prve formalne korene dobija u obrazovnom sistemu Srbije još 2005. godine, međutim, nakon toga nije došlo do značajnijih promena sve do 2018. godine. U *Strategiji razvoja sredstava javnog informisanja u Republici Srbiji za period 2020-2025. godina* navodi se sledeće:

„Medijska pismenost deo je formalnog obrazovanja od 2005. godine i sastoji se iz tri lekcije u okviru predmeta Građansko vaspitanje (izborni predmet) i Maternji jezik, što je i direktan efekat ostvarivanja ciljeva prethodne Strategije razvoja sistema javnog informisanja do 2016. godine. Iako oko 130 univerzitetskih studijskih programa nudi kurseve iz medijskog obrazovanja ili obrazovanja za medije, u 2013. godini samo 15

---

² <https://osis.bg/?p=3356&lang=en>

³ <https://osis.bg/?p=3356&lang=en>

studijskih programa je nudilo nastavne predmete direktno ili eksplicitno povezane sa kritičkim medijskim studijama ili medijskom pismenošću. U Katalogu programa stalnog stručnog usavršavanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika koji važi od 2016-2018. godine od ukupno 961 seminara, 158 se bavi IKT, a samo 18 seminara se odnosi na medijsku i informacionu pismenost u užem smislu.“⁴

Iako je zaostatak obrazovnog sistema u Srbiji u kontekstu sistemskog uvođenja medijske i informacione pismenosti nezanemarljiv, značajno je napomenuti da se MIP veštine i tehnike na određeni način već primenjuju u pojedinim školama i to zahvaljujući entuzijazmu pojedinihprosvetnih radnika, koji samostalno rade na inovacijama u nastavi, radeći istovremeno dodatno na sosptvenoj edukaciji⁵. Svaka inicijativa kojom se teži transformaciji obrazovnog sistema u pravcu uvođenja medijske i informacione pismenosti u obavezni kurikulum već ima dobru polaznu osnovu kako u obrazovnom sistemu, tako i u nevladinom sektoru.

---

⁴ https://www.media.srbija.gov.rs/medsrp/dokumenti/medijska_strategija210_cyr.pdf

⁵ Novosadska novinarska škola je kroz projekte medijske pismenosti imala priliku da saraduje sa preko 800 prosvetnih radnika i 700 učenika iz čitave Srbije, što pokazuje da postoji značajna baza nastavnika i učenikaspremnih i voljnih da rade na transformaciji nastave ka uvođenju MIP u obavezni kurikulum.

LEGISLATIVNI OKVIR

*Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja*⁶ (član 9) kao ishode obrazovanjapodrazumeva, između ostalog, da obrazovani učenik ima sposobnost da:

- prikuplja, analizira, organizuje i kritički procenjuje informacije;
- efikasno i kritički koristi naučna i tehnološka znanja, uz pokazivanje odgovornostiprema svom životu, životu drugih i životnoj sredini;
- ume da razlikuje činjenice od interpretacija;
- pouzdano, kritički i odgovorno prema sebi i drugima koristi digitalne tehnologije;
- ima svest o sopstvenoj kulturi i raznolikosti kultura, uvažava značaj kreativnog izražavanja ideja, iskustava i osećanja putem različitih medija, uključujući muziku, književnost, izvođačke i vizuelne umetnosti.

---

⁶ https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_osnovama_sistema_obrazovanja_i_vaspitanja.html

*Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju*⁷ Programom vannastavnih aktivnosti učenika (član 42) predviđa da:

„Radi jačanja obrazovno-vaspitne delatnosti škole, podsticanja individualnih sklonosti i interesovanja, sadržajnog i celishodnog korišćenja slobodnog vremena, kao i radi bogaćenja društvenog života i razonode učenika, razvijanja i negovanja drugarstva i prijateljstva, škola jedužna da realizuje vannastavne aktivnosti učenika u oblasti nauke, tehnike, kulture, umetnosti, medija i sporta.“

Zakon takođe, članom 50 predviđa sledeće:

„Zadatak školske biblioteke je da kod učenika razvija navike čitanja i korišćenja bibliotečkih usluga, kao i da učenike osposobljava da koriste informacije u svim oblicima i na svim medijima i omogući im da ovladaju veštinama potrebnim za učenje u toku celog života.“

---

⁷ https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_osnovnom_obrazovanju_i_vaspitanju.html

*Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanju*⁸ kao ishode međupredmetnih kompetencija učenika (član 2a), između ostalog propisuje i sledeće sposobnosti:

- komunikacija;
- rad sa podacima i informacijama;
- digitalna kompetencija;
- odgovorno učešće u demokratskom društvu.

Tako u *Strategiji razvoja obrazovanja do 2020. godine* stoji da se „školske biblioteke i medijateke intenzivno koriste u redovnoj nastavi kao prostor za učenje, za sprovođenje relevantnih aktivnosti učenika za pojedine predmete i medijsko opismenjavanje učenika“⁹.

---

⁸ https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_srednjem_obrazovanju_i_vaspitanju.html

⁹ <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/STRATEGIJA-OBRAZOVANJA.pdf>

Ministarstvo nauke, prosvete i tehnološkog razvoja objavilo je 2019. godine „*Okvir digitalnih kompetencija – Nastavnik za digitalno doba 2019*“¹⁰, koji predstavlja smernice i predloge u kojim oblastima bi prosvetni radnici mogli da unapređuju svoje kapacitete, kako bi ispratili razvoj digitalnih tehnologija i savremenih komunikacijskih sredstava. Dakle, ovaj dokument je na nivou preporuke za uvođenje inovacija u nastavu, i postizanje ovih kompetencija se ne smatra obavezujućim. Kao jedna od naprednih digitalnih kompetencija istaknuta je sposobnost nastavnika da „sa učenicima kreira i prilagođava autentična i stimulatívna digitalna okruženja za učenje prilagođena individualnim potrebama učenika, npr. veb sajtove, video i audio materijale, infografike. Prati promene u oblasti razvoja digitalnih tehnologija i primenjuje ih.“ (str. 11)

Nedostajućom komponentom za ostvarivanje ovih preporuka svakako se može smatrati kontinuirana i sistematična obuka prosvetnih radnika, a posledično i primena stečenih znanja u radu sa učenicima.

---

¹⁰ https://zuov.gov.rs/wp-content/uploads/2019/08/2019_ODK_Nastavnik-za-digitalno-doba.pdf

DOSADAŠNJA POSTIGNUĆA

Najznačajnijim postignućem obrazovnog sistema ka implementaciji medijske i informacione pismenosti može se smatrati uvođenje izbornog programa Jezik, mediji i kultura u prve i drugerazrede gimnazije od školske 2018/2019 godine. Ovo je jedan od šest novih izbornih programa koje učenici mogu odabrati, s tim što je svaka gimnazija prevashodno trebalo da se opredeli za tri od ponuđenih šest programa, nakon čega bi učenici od ponuđena tri morali da izaberu dva. Dakle, iako je program Jezik, mediji i kultura ponuđen svim gimnazijama, niti su ga sve gimnazije morale odabrati, niti su učenici nakon toga bili obavezni da ga pohađaju. Kako je navedeno u Izveštaju o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje *Strategije obrazovanja u Srbiji do 2020. godine*¹¹ „ostvarivanje ovih programa i zadovoljstvo učenika biće praćeno i u skladu s tim revidiraće se ili izbor ili sadržaj predmeta.“¹²

---

¹¹ <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2020/10/Izvestaj-o-Realizaciji-Akcionog-Plana-za-Sprovođenje-Strategije-Razvoja-Obrazovanja-u-Srbiji-do-2020.-godine-za-2019.-godinu.pdf>

¹² Na sajtu Zavoda za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja koji je zadužen da sprovede istraživanje doobjavlivanja ovog dokumenta se nije mogao pronaći izveštaj. Sajt zavoda: <https://ceo.edu.rs/> (pristupljeno 21.01.2021.)

Osim ove zvanične inicijative, moguće je uočiti izuzetno značajne inicijative unutar školskog sistema, koje dolaze od samih prosvetnih radnika, kao i programe koji su rezultirali iz saradnjeprosvetnih radnika i učenika sa organizacijama civilnog društva.

Ovde će biti navedene samo neke od inicijativa i programa koji su realizovani ili pokrenuti u prethodnom periodu.

SARADNJA ŠKOLA I NOVOSADSKE NOVINARSKE ŠKOLE

U okviru više različitih projekata, koje je realizovala Novosadska novinarska škola (Digitalni pogon, Mediji za građane – građani za medije, Megafon – mladi u misiji medijskog opismenjavanja, Unapređenje medijske pismenosti kod mladih) ostvarena je saradnja sa osnovnim i srednjim školama sa teritorije čitave Srbije, a projekti su za cilj imali medijsko opismenjavanje kako učenika, tako i nastavnika.

Tokom trajanja ovih projekata organizovane su sledeće aktivnosti:

-MIP seminari stručnog usavršavanja za nastavnike (više od 800 nastavnika je pohađalo seminare);

-MIP radionice sa učenicima osnovnih i srednjih škola (preko 700 učenika je učestvovalo u radionicama);

-kampovi medijske pismenosti (realizovana su dva kampa za učenike osnovnih i srednjih škola i za njihove nastavnike);

-objavljeno je 6 publikacija iz oblasti MIP koje se mogu koristiti kao vodiči za realizaciju MIP nastave¹³;

---

¹³ Linkovi ka publikacijama: https://www.novinarska-skola.org.rs/sr/wp-content/uploads/2019/03/NNS_Nacionalna-publikacija.pdf
<https://www.novinarska-skola.org.rs/sr/wp-content/uploads/2019/04/Medijska-pismenost-fokus-grupe.pdf>
<https://www.novinarska-skola.org.rs/sr/wp-content/uploads/2019/08/Priru%C4%8Dnik-1.pdf> https://www.novinarska-skola.org.rs/sr/wp-content/uploads/2019/10/Valentina-Sigeti_Knjiga-za-Entelehiju_Deca-stereotipi-i-ucenje-o-drugome-iz-medija-2.pdf
<https://www.novinarska-skola.org.rs/sr/wp-content/uploads/2020/03/Megafon-Vodi%C4%8D-za-edukatore.pdf>
https://www.novinarska-skola.org.rs/sr/wp-content/uploads/2019/12/Priru%C4%8Dnik-za-novinare_srpski-1-1.pdf

-MIP festivali, okrugli stolovi i javne debate.

Više informacija o projektnim rezultatima dostupno je na sajtovima:<https://medijskapismenost.org.rs/tag/digitalni-pogon/> i <https://novinarska-skola.org.rs/sr/>.

INICIJATIVE OSTALIH AKTERA

Sajt <http://www.medijskapismenost.net/> nastao je kao rezultat saradnje UNS-a, NUNS-a, NDNV-a, ANEM-a i Local Press-a. Sajt sadrži posebne odeljke za učenike, nastavnike i novinare, koji sadrže korisne materijale i informacije iz oblasti MIP.

Škola medijske pismenosti¹⁴ Centra za marginu podstiče razvoj veština medijske pismenosti kod učenika srednjih škola i studenata osnovnih studija.

Resurs centar¹⁵ Građanskih inicijativa takođe sadrži materijale – priručnike, predloge

---

¹⁴ <https://czm.org.rs/smp/>

¹⁵ <https://rc.gradjanske.org/o-nama/>

za realizaciju lekcija i korisne informacije za prosvetne radnike zainteresovane za MIP. Nauči me¹⁶ je organizacija koja radi na modernizaciji edukacije i delimično odgovara i na potrebe prosvetnih radnika u kontekstu korisnih informacija i materijala iz oblasti medijske i informacione pismenosti.

INICIJATIVE PROSVETNIH RADNIKA

Mnogobrojni prosvetni radnici učestvuju u reformi obrazovnog sistema menjajući način rada, jačanjem sopstvenih kapaciteta za implementaciju MIP u nastavi, kreiranjem primera lekcija kojima se drugim nastavnicima daje podstrek da MIP veštine upotrebe na svojim časovima, pravljenjem i upotrebom sopstvenih sajtova, platformi, aplikacija i igrica¹⁷.

---

¹⁶ <https://www.nauci.me/>

¹⁷ Primeri inicijative prosvetnih radnika: <http://borkopetrovic.weebly.com/>; <https://www.vucilo.rs/>; <https://matemamomenti.com/>; <https://elektrotehnicki.wordpress.com/>; <https://srpskiimg.wordpress.com/2020/06/04/prezentacije-1a-i-1c/#more-3190>; <https://view.genial.ly/5eb91f49b618f00d9953c0ab/presentation-veliko-slovo>; <https://prezi.com/p/a0swgutprbsu/od-animacije-do- videa/?frame=069d978ae2b4fa160cde7dc9a5cd9b6a41b01134>; <https://martabuterer.weebly.com/petefi.html>; <https://medijskapismenost.org.rs/2020/12/15/primeri- prezentacija-za->

PREDLOG PRAKTIČNE POLITIKE – RAZMATRANJE OPCIIJA

S obzirom na mnogobrojne inicijative, ali i na zakonodavni okvir u oblasti obrazovanja koji svojim ishodima podrazumeva medijski i informaciono pismene učenike i učenice, u nastavku ovog dokumenta biće predstavljena kratka diskusija o tri potencijalne opcije za implementaciju medijske i informacione pismenosti u sistem obaveznog obrazovanja u Srbiji.

OPCIJA 1. MEDIJSKA I INFORMACIONA PISMENOST KAO ZASEBAN PREDMET U OSNOVNIM I SREDNjim ŠKOLAMA

ZA	PROTIV
Učenici bi imali dovoljno vremena da obrade i savladaju neophodne alate i veštine.	Potencijalno bi se suzilo polje primene veština.
Nastavnici bi bili specijalizovani za MIP.	Edukacija i priprema prosvetnih radnika za realizaciju specijalizovanog MIP predmeta može biti izazov.
Bilo bi obezbeđeno kontinuirano i postepeno usavršavanje veština, kao i edukacija o značajnim medijskim fenomenima koji mogu uticati na kreiranje stavova.	Još jedan predmet bi dodatno opteretio postojeći kurikulum.

Koncept medijske i informacione pismenosti se svakodnevno usložnjava, prvenstveno usled brzih promena i dopuna koje se odvijaju u sferi digitalnih tehnologija, koje su uveliko među mladima postale prioritetni kanal konzumacije medijskih sadržaja. Iz tog razloga je poželjno da zvanični kurikulum predviđa predmet kojim bi se pratile, analizirale i kanalisale medijske i komunikacione potrebe najmlađih. Sistematično i kvalitetno obrazovani mladi ljudi mogli bi da postanu korektivni faktor u oblasti savremenih medijskih praksi, koji ne bi bezrezervno prihvatili svaku, vešto planiranu, promenu u oblasti razvoja platformi za komuniciranje i plasiranje medijskih sadržaja.

U slučaju da se radi o specijalizovanom predmetu, nastavni kadar bi trebalo da bude specijalno obrazovan i motivisan za realizaciju ovakvog predmeta, kako bi se postigli adekvatni ishodi. Upravo edukacija prosvetnih radnika koji bi se specijalizovali za ovaj predmet može predstavljati značajan izazov za obrazovni sistem. Jer, trenutno ne postoji mogućnost fakultetskog obrazovanja prosvetnih radnika za realizaciju ovakve vrste programa. Samim tim, edukacija bi se realizovala putem seminara, kurseva i ostalih oblika edukacije, kojima nedostaje sistematičnost i pokrivenost svih neophodnih

polja, kako bi se ojačali njihovi kapaciteti da kontinuirano realizuju MIP predmet tokom čitavog osnovnoškolskog ili srednješkolskog obrazovanja. Jedan od načina za prevazilaženje ovog problema bilo bi angažovanje komunikologa u nastavi, kojima bi, s druge strane, nedostajala edukacija u oblasti pedagogije, te bi eventualno rešenje moglo predstavljati uvođenje pedagoških predmeta za komunikologe koji imaju ambiciju i aspiraciju za držanje nastave. Osim toga, uvođenje dodatnog predmeta bi predstavljalo značajno opterećenje već postojećeg kurikuluma, što bi zahtevalo revidiranje ostalih predmeta kako bi se pronašlo mesto za uvođenje novog. U zavisnosti od zamisli predmeta, ukoliko bi se MIP izučavala kao izdvojeni predmet, postoji mogućnost da se neće postići benefit, koji nudi primena MIP veština na sve predmete, a koja će biti detaljnije predstavljena u nastavku ovog dokumenta. Ipak, MIP kao zaseban predmet omogućio bi učenicima sistematičnu i kontinuiranu edukaciju u oblasti medijskih fenomena, njihovih uticaja i veština za analiziranje različitih oblika javnog diskursa, te bi se stečene veštine u izvesnom smisli mogle primeniti, kako na ostalim predmetima, tako i u svakodnevnom životu.

**OPCIJA 2. MEDIJSKA I INFORMACIONA PISMENOST KAO VEŠTINA KOJA SEPRIMENJUJE
NA SVIM PREDMETIMA**

ZA	PROTIV
Razvijala bi se moć kritičkog mišljenja učenika kroz sve predmete i veština kreiranja medijskog sadržaja.	Primena MIP veština je u određenoj grupi predmeta teže primenjiva; neki nastavnici bi morali uložiti veći trud u odnosu na ostale.
Prosvetni radnici bi uveli inovacije u realizaciju nastavnih predmeta.	Sistematična edukacija svih prosvetnih radnika može predstavljati izazov.
Unapredile bi se međupredmetne kompetencije učenika.	
Poboljšala bi se digitalna i informaciona pismenost učenika.	

Primena medijske i informacione pismenosti kao kroskurikularne veštine donosi benefit razvoja kritičkog mišljenja prilikom obrade različitih vrsta informacija, koje takođe imaju i različita polja primene. Samim tim bi se unapredile i međupredmetne kompetencije učenika, što već predstavlja jedan od prioriteta obrazovnog sistema u Srbiji. Kako MIP veštine podrazumevaju razumevanje, kritičku analizu, kreiranje i upotrebu informacija, kao i poznavanje kanala kojima te informacije primamo, MIP veštine bi podrazumevale uvođenje inovacija u nastavu (upotrebom različitih aspekata i produkata digitalnih tehnologija – platforme, aplikacije, itd.). Samim tim došlo bi do unapređenja digitalnih kompetencija – kakoučenika, tako i nastavnika. Učenici bi na taj način postali oni koji aktivno učestvuju u društvenom životu – u naučnim, kulturnim, političkim zajednicama, te bi kao takvi mogli biti inicijatori društvenih transformacija u skladu sa činjenicama i realnim potrebama samog društva.

Najveći izazov prilikom ovakvog načina uvođenja medijske i informacione pismenosti jeste kontinuirana i sistematična edukacija svih prosvetnih radnika za primenu MIP veština i digitalnih tehnologija u nastavi. S obzirom na to da se ovakav model primenjuje u školama u Finskoj, preporučljivo je obratiti pažnju na izazove sa kojima se taj obrazovni sistem suočava:

„Medijsko obrazovanje je deo finskog školskog programa od 1970. godine, prvenstveno kao obrazovanje u oblasti masovnih medija. Ipak, medijska pismenost nikada nije bila zaseban predmet u finskim školama, već takozvana 'kroskurikularna tema' kako u osnovnim tako i u srednjim školama. U stvari, nedostatak određenog školskog predmeta i dobrovoljni status obrazovanja za medijsku pismenost stvorili su neke probleme. Na primer, primena i prakse obrazovanja za medijsku pismenost zavise od aktivnosti pojedinih nastavnika i škola. Stoga postoje velike razlike u školama. Postoje nejednakosti i između programa obuke nastavnika. Iako je obuka nastavnika u Finskoj prilično kvalitetna, ipak je moguće diplomirati bez osnovnog znanja o medijskom obrazovanju.“ (Kupiainen 2010;

2013)¹⁸.

Finsko iskustvo ukazuje na to da bi trebalo uvesti jasan okvir kojim bi se odredile kompetencije prosvetnih radnika za realizaciju nastave uz upotrebu veština i elemenata medijske i informacione pismenosti. Takođe, neophodno je postojanje jasno formulisanih smernica, načina primene i krajnjih ishoda koji se nakon takve primene očekuju. Tek na taj način bi se moglo pratiti postignuće prosvetnih radnika u realizaciji nastave uz pomoć MIP tehnika, kao idelotvornost ovakve vrste nastave.

---

¹⁸ Sirku Kotilainen, University of Tampere, Finland Reijo Kupiainen, University of Tampere, Finland: Media and Information Literacy Policies in Finland (2013) - https://www.researchgate.net/publication/262991801_Media_and_Information_Literacy_Policies_in_Finland

OPCIJA 3. MEDIJSKA I INFORMACIONA PISMENOST KAO IZBORNI PREDMET TOKOM OSNOVNOŠKOLSKOG I SREDNJEŠKOLSKOG OBRAZOVANJA

ZA	PROTIV
Može biti dobar prelazni korak ka uvođenju MIP u škole.	Veliki broj učenika bi ostao bez edukacije u ovoj oblasti.
Predmet bi pohađali samo učenici koji su zainteresovani za MIP, što može dati bolje ishode.	Dosadašnja iskustva ukazuju na to da je realizacija izbornih predmeta lošijeg kvaliteta u odnosu na realizaciju obaveznih predmeta.

Istraživanje „Iskustva i nove mogućnosti za implementaciju medijske i informacione pismenosti u osnovne i srednje škole u Srbiji“, a koje je podrazumevalo i fokusgrupe intervjuesa prosvetnim radnicima, pokazalo je da među nastavnicima postoji bojazan da uvođenje MIPu obliku izbornog predmeta ne bi ostvarilo očekivane rezultate:

„Svi smo mi svesni da je MIP izuzetno potrebna i da zaista može da koristi. Iskustvo je pokazalo da izborni predmet učenici ne shvataju ozbiljno, kao i da nastavnici koji ih drže nemaju dovoljno vremena da se tome posvete.’

Većina učesnika ističe da bi implementacija bila kvalitetnija ukoliko bi se obavljala kroskurikularno, odnosno ukoliko bi se program primenjivao kroz više predmeta.“
(Valić Nedeljković, D. i Janjatović Jovanović, M. 2019:18)¹⁹

Uvođenje MIP kao izbornog predmeta, takođe bi značajno redukovalo broj učenika koji na kraju obrazovanja postiže ishode koji su zakonima o obrazovanju predviđeni, a koji podrazumevaju, između ostalog i medijski i informaciono pismene učenike.

Kao što je predstavljeno u dosadašnjim postignućima u kontekstu impelmentacije MIP u obrazovnom sistemu, formalno prva akcija sistema bila je upravo uvođenje izbornog programa Jezik, mediji i kultura. Program je ponuđen kao podsticaj razvoju kritičkog mišljenja i može se smatrati dobrim prelaznim rešenjem i dobrom inicijativom samo u slučaju da vodi ka sistematičnom i postepenom uvođenju MIP u obavezni kurikulum. U kontekstu prelaznog rešenja, dok se i učenici i nastavnici prilagođavaju i uvode u novi koncept projektnog izvođenja nastave, može se smatrati prednošću to što se radi u manjim grupama sa učenicima koji su izrazili posebno interesovanje za ovu tematiku.

---

¹⁹ <https://novinarska-skola.org.rs/sr/publication/iskustva-i-nove-mogucnosti-za-implementaciju-medijske-i-informacione-pismenosti-u-osnovne-i-srednje-skole-u-srbiji/>

PREPORUKE

Na osnovu prikazane diskusije o predloženim opcijama za implementaciju medijske i informacione pismenosti u obrazovni sistem u Srbiji može se izvesti nekoliko zaključaka i preporuka. Prvenstveno se može zaključiti da, iako ne postoji jasno iskazana i zakonski propisana regulativa za uvođenje medijske pismenosti u obrazovni sistem, po očekivanim ishodima obrazovanja, kao i po preporukama za usavršavanje kompetencija prosvetnih radnika, postepene reforme obrazovnog sistema se polako kreću u smeru prioritizacije medijskog opismenjavanja učenika. Iako su systemske transformacije u oblasti obrazovanja veoma spore, inicijative koje se uveliko sprovode na nivou samih škola, predstavljaju dobru polaznu osnovu za razvoj sveobuhvatne transformacije nastavnog procesa.

Ovim dokumentom pokušalo se razmotriti nekoliko opcija za uvođenje medijske pismenosti u zvanični kurikulum. Kao što je diskusijom predočeno, sve razmotrene opcije imaju kako argumente za, tako i protiv takvog načina implementacije. Ipak, na

ovom mestu bi valjalo ukazati na to da određene opcije, poput MIP kao zasebnog i obaveznog predmeta (Opcija 1) i MIP kao skup veština koje se primenjuju na svim predmetima (Opcija 2), po svojim ishodima predstavljaju značajno bolja rešenja u odnosu na Opciju 3 odnosno MIP kao izborni predmet u školama.

Po svojim ishodima najdelotvornije rešenje predstavljala bi kombinacija Opcije 1 i Opcije 2. MIP kao zaseban predmet omogućio bi detaljno i sistematično upoznavanje medijskih fenomena, polja uticaja, konstrukcije diskursa, dok bi MIP kao veština primenljiva na svim predmetima, omogućila praktičnu primenu stečenih znanja iz oblasti medija, te bi i sam način kritičkog razmišljanja i sposobnosti dekonstrukcije diskursa doprineo razvoju međupredmetnih kompetencija i kreiranju opšteg znanja i opšte informisanosti zasnovane na kombinaciji činjenica, konteksta i svrsishodnosti stečenog znanja.

Ipak, u kontekstu postepenih promena sistema i reformacije obrazovanja, početni korak bi svakako trebalo da bude uvođenje primene MIP veština kao kroskurikularne kompetencije (Opcija 2). Jer, trenutno dostupni MIP seminari i neformalne edukacije predstavljaju dobru polaznu osnovu za kapacitiranje prosvetnih radnika za postepeno

uvođenje MIP veština u nastavu. Ovakav pristup bi podrazumevao kontinuirano praćenje načina primene MIP veština, anketiranje učenika i prosvetnih radnika kako bi se izdvojile prakse koje su u nastavi primenljive i korisne, a one koje daju slabije efekte modifikovale. Primena MIP veština u nastavi, osim što bi po ishodima bila vrlo delotvorna, predstavljala bi i relativno jednostavno rešenje, koje bi se moglo sprovesti uz neopterećivanje kurikuluma dodatnim lekcijama, uz postepenu transformaciju nastavnog procesa i povremenu primenu ovih veština u uslovima kada za to postoje mogućnosti, a samim tim se ne bi remetili planom i programom predviđeni ishodi svakog predmeta.

Uz predlaganje opcija za implementaciju veština medijske i informacione pismenosti u nastavi, Novosadska novinarska škola nudi svoju ekspertizu, materijale i podršku tokom budućih inicijativa za osmišljavanje adekvatnih nastavnih aktivnosti, veština i alata koje bi bile korisne za primenu MIP u nastavi.

